

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2009

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara 2½

Bammbiri ili li na masiatari a 8.

PFESANI

1. Heḷi bammbiri ḷi na KHETHEKANYO THARU:
 KHETHEKANYO ya A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)
 KHETHEKANYO ya B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)
 KHETHEKANYO ya C: Zwibveledzwa zwipfufhi zwa vhudavhidzani (20)
2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha khethekanyo ya A, NTHIHI kha khethekanyo ya B na NTHIHI kha khethekanyo ya C.
3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.
4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA, hune ya fhelela hone ni talele.
5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii na zwiḷwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo waḷu. Thomani nga u ḷwala pulane yaḷu ni kone u ḷwala maanea.
6. Khethekanyani zwifhinga zwaḷu nga ḷdila i tevhelaho:
 KHETHEKANYO ya A: minetse ya 80
 KHETHEKANYO ya A: minetse ya 40
 KHETHEKANYO ya A: minetse ya 30
7. Nomborani phindulo dzaḷu zwi anane na kunomborelwe kwa mbudziso.
8. Nwalani thoho ya phindulo yaḷu.
 DZHIELE NZHELE: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi ni songo vhala na maipfi a thoho ye na nanga.
9. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.
10. Ni dzhiele nzhele mupeleto, khethekanyo ya maipfi, kushumisele kwa madanzi, zwiga zwa u vhala na tswayo khathihi na kuvhumbelwe kwa mafhungo.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza rathi dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha 450.

- 1.1 Talelani tshifanyiso nga vhuronwane. Nwalani maanea nga hatsho, nga ṭhoho ine ya ri:

[50]

KANA

- 1.2 Doroboni ya haṅu ho fhaṭwa senthara ya nyonyoloso. I na mitshini minzhi. Inwi nwalani maanea ane khao na buletshedza senthara heyo. Ṭhoho ya maanea i vhe heyi:

Senthara ya nyonyoloso doroboni ya hashu.

[50]

KANA

- 1.3 Ho vuwa khani khulu vhukati ha Vho-Kulutu na Vho-Zwivhizwinzhi. Vho-Kulutu vha ri madokotela vha na vhukoni siani la u lafha malwadze u fhirisa nanga dza sialala. Vho-Zwivhizwinzhi vhone vha tou dadadza, vha ri nanga dza sialala ndi dzone madzembeleketete. Nwalani maanea ni tshi khou hanedza kana ni tshi khou ima na ṭhoho heyi:

Nanga dza sialala dzi a kona u ilafha u fhirisa madokotela.

[50]

KANA

- 1.4 Vhathu vhanzhi vha ri goloi ndi tshishumiswa tshi sa tei u shaea mutani. Muhumbulo uyu hu na vhathu vhane vha sa ime nawo. Nwalani maanea nga thoho heyi:

[50]

KANA

- 1.5 Hu na tshanduko khulwane u bva tshe Vho-Mandela vha bva tshiduloni tsha vhuphuresidende nga 1999. Zwino inwi nwalani maanea nga thoho heyi:

Zwi nkhumudza Vho-Mandela.

[50]

KANA

- 1.6 No tshimbila lwendo lulapfu lwa kharikhulamu heyi ntswa ya Tshitamennde tsha Lushaka. Hu na zwo ni takadzaho, zwo ni dziedzaho na zwo ni mangadzaho. Nwalani maanea nga thoho heyi:

Kharikhulamu ntswa ya Lushaka fhanu Afrika Tshipembe.

[50]

KANA

- 1.7 Vhathu vhanzhi vha khou fhela nga vhulwadze ha kholera. Hu na khuwelelo ine muvhuso wa khou ita ine ya nga thivhela na u fhungudza vhulwadze hovhu. Zwino inwi nwalani maanea nga thoho heyi:

Maga ane a nga dzhiwa a u thivhela vhulwadze ha kholera.

[50]

KANA

- 1.8 Vhathu vha na mihumbulo yo fhambanaho zwi tshi yelana na zwine muthu a nga tea u zwi dzhiela ntha musi a tshi nanga buḁo. Ndi muholo wavhuḁi kana ndi mushumo une muthu a vha na dzangalelo khawo. Inwi nwalani maanea nga thoho heyi:

Zwine muthu a fanela u zwi dzhiela nzhele musi a tshi nanga buḁo. [50]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso NTHIHi kha nna dzo disendekaho khao. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 180 u swika kha 200.

(Mufhindulano vhukati ha Takalani Mandende wa bogisi la poswo la PO Box 2694, Thohoyandou, 0950 na muzwala wawe Khumbudzo.)

Khumbudzo: Muzwala! No vuwa hani muduhulu wa ha Mandende?

Takalani: A hu na u vuwa, hu vuwa inwi ane na didivha. Hafhu nne zwa uri ndi pfi nnyi a thi na vhubanzi nazwo.

Khumbudzo: Ni songo nkathula mbilu muzwala wanga, nne haya mafhungo anu ndi khao. Na zwino kubuli ku khou wanala.

Takalani: Idani nao. Hafhu nne basa ndo i lindela nga mato matswuku.

Khumbudzo: Ndi na ludungela lwa hune khotsi anu vha vha hone. Nahone na mafhungo e nda vhala kha gurannya o mpha vhuwe vhubali. Na rine ri do shumisa hone.

Takalani: Ndo femuluwa. Hafhu ndi a ni fulufhela. Hone-ha nnyetuleleni one.

Khumbudzo: Zwi kwamana na u iwala athikili kha gurannya.

Takalani: Tenda ndo no amba uri ndi a ni fulufhela.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI

Inwi didzhieni ni Takalani Mandende. Hu na mudededzi ane na sa kone u ita tshithu ni songo thoma na mu kwama. Mu n'waleleni vhurifhi ha tshiofisi ni tshi khou mu talutshedza nga vhukando vhune na todou vhu dzhia uri ni wane khotsi anu.

[30]

KANA

2.2 ATHIKILI YA GURANNDĀ

N'walani athikili ya gurannḁa ya u ḁo ni thusa kha fulo lanu la u ḁoda khotsi anu. Rumelani athikili yanu kha gurannḁa i divheaho ya *Mukosi*.

[30]

KANA

2.3 MUFHINDULANO

Mudededzi wanu vho ri u pfa zwine na khou todou ita, vha humbela uri ni tou vha navho no livhana zwifhatuwo. N'walani mufhindulano wo bvelelaho vhukati hanu inwi Takalani na mudededzi avho.

[30]

KANA

2.4 NGANEAVHUTSHILO/OBITSHUARI

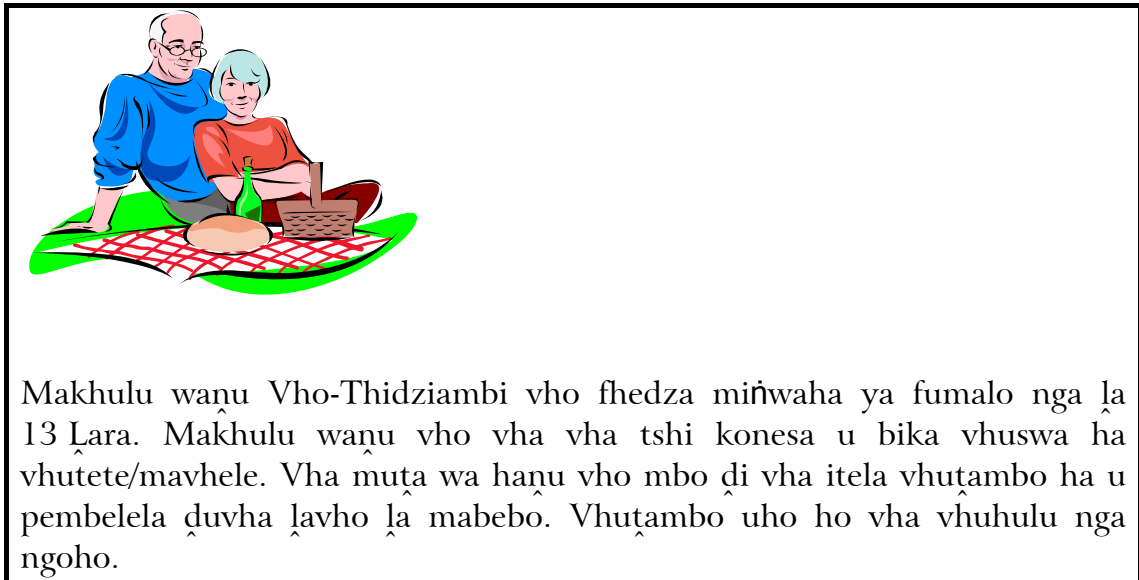
Muzwala wanu o ḁo ri a kha ndingedzo dza u ni thusa a mbo ḁi lovha nga khombo ya goloi. Nge vhathu vha ḁivha uri no vha ni tsini nae vho mbo ḁi ni humbela uri ni dzudzanye obitshuari yawe. Zwino inwi n'walani nganeavhutshilo/obitshuari iyo.

[30]

ḐHANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 30

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Vhalani mafungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso NTHIHI kha tharu dzo disendekaho khao:

- 3.1 Inwi ṅwalani garaṭa ine khayoy na livhuwa vhatu vhoṭhe vho shelaho mulenzhe kha mushumo uyo. [20]

KANA

- 3.2 Vhatu vhe vha vha vho da vho ri u pfa hu tshi ambiwa nga vhukoni ha makhulu waṅu ha u bika vhuṭshena/vhutete vha ri a vha tuwi vha songo wana ndaela ya kubikele kwaho. Zwino inwi ṅwalani ndaela iyo ya u bika vhuṭete ya makhulu waṅu ni kone-ha u ṅea vhatu avho vho humbelaho. [20]

KANA

- 3.3 Nzudzanyo dza mushumo hoyu dzo dzhia tshifhinga vhukuma. ṅwalani dayari ni tshi khou sumbedza zwoṭhe zwo iteaho ho sala vhege uri mushumo u farwe, khathihi na zwa lenelo duvha la mushumo. [20]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA C: 20

MARAGAGUṬE: 100